

indeholdt altfor Meget, og fra deres Side, der troede, at den indeholdt altfor Lidet; og dog troer jeg nu, som fra Begyndelsen, at Loven staaer paa det rette Standpunkt, — ikke fordi den angstelig har søgt en Middelvei, men fordi den har stillet sig den Opgave, der nu var at løse, og som forekom mig rigtig, og det er om dette Punkt, jeg først skal begynde at tale. Jeg troer nemlig, at der i de Aargreb, der ere komne fra begge Sider, just ligger en væsentlig Misforstaaelse, som har havt Indflydelse baade her andetsteds paa Ofsattelsen og Bedømmelsen. Der foreligger ikke her — og det har ikke været Tanken at forelægge en saadan Lov — der foreligger ingen kirkelig Forsatningslov, ingen kirkeordnende Lov, der foreligger ingen Lov, som paatager sig eller sigter til at ordne det, der skal ordnes ved Lov ifølge Grundlovens §§ 80 og 83; men der foreligger heller intet Brudstykke af en saadan Lov, og Loven kan ikke uden at mishandle gøres om til at blive et Brudstykke af en saadan Lov, hvilket den for en Deel vilde blive, hvis man gik ind paa de Forslag, der ere fremsatte af den ærede Landsthingsmand, hvis veltalende Foredrag vi nys have hørt. Loven har stillet sig den Opgave i de væsentligste Tilfælde at tilfredsstille Grundlovens § 84 og gjøre det muligt for Borgerne, uden Hensyn til deres Troesbeholdelse, at komme til at udøve de almindelige borgerlige Rettigheder. Naar man har talt om Religionsfrihed og om den Lov, der skulde grunde denne, og, naar der oprindeligt i denne Sag har foreligget en Lov om Troesfrihed, saa synes det mig, at man mere end billigt glemmer den dobbelte Retning, hvori der er Tale om Troesfrihed, og denne dobbelte Retning fremtræder just i Grundlovens Paragraffer, som jeg nylig nævnte, og som opstille de forskjellige Opgaver, der skulle løses. Den ene Retning af Troesfriheden er Friheden til ikke at være bunden til noget Samsund, enten i Almindelighed eller til noget bestemt Samsund, og denne Frihed udtrykker sig i den Sætning, at man kan være Borger og nyde alle borgerlige Rettigheder i Danmark, uden at være Lutheraner, eller fremdeles uden at være enten Lutheraner eller høre til noget andet hidtil i Danmark anerkjendt

eller tolereret Troesfamsund. Det er den ene Art af Troesfrihed, Friheden til at bevæge sig som Borger, uden at der spørges om Ens religiøse Tro; den anden er Friheden indad i det religiøse Samsund, Friheden til at bevæge sig der, uden at føle sig bunden af Indskrænkninger, som Samvittigheden føler sig trykket ved. Denne sidste Frihed kan Staten ikke give; den giver Kirken sig selv, og Staten kan kun hjælpe Kirken til at faae den indenfor de Grændser, hvor Kirken vil have den, ved at forskaffe Kirken en Forsatning. Da giver Kirken sig selv sine Love, og i disse Love sin Frihed; men det er Tvang, naar Staten vil give en Religionsfrihed ved at sige til Samsundet: „saa løs skal denne Bølge være, saa løse skulle dine Bestemmelser være, at man ubunden kan bevæge sig, og dog høre til dig, — Enhver saa ubunden, som han ønsker“. Derfor skal man ikke arbejde paa at faae en Lov om Troesfrihed, som vil paa eengang gaae i begge disse Retninger; thi, da kommer man enten til at berøve Kirken dens kirkelige Charakter, for at tilfredsstille Forestillingen om den borgerlige Frihed, da tilintetgjør man det Christelige i Kirken, for at den kan see ret tolerant ud, eller ogsaa siger man: „Da vist skulle I have Troesfrihed; men det er dog en Religions sag og en Kirkesag at saksætte den, og altsaa skulle I kun faae en saadan Troesfrihed, som kan bestaae med Kirkens Ordning“, og altsaa vil man, at Kirken skal tilmaale Troesfriheden. Men Grundloven har sagt, at man skal have Troesfrihed uafhængigt baade af den lutheriske Kirke og af nogen som helst bestemt Kirke. Derfor har Loven sat sig den Opgave at staae Midlet til at faae de borgerlige Rettigheder, som knytte sig til visse Handlinger, der hidtil have havt en kirkelig Charakter, uden at forpligte Bedkommende til at foretage disse kirkelige Handlinger. Derpaa gaaer Loven ud, og, naar den holdes og fattes saaledes, saa troer jeg, den er consequent og bliver opfattet rigtigt.

Jeg sagde, at jeg troede, at just paa dette Punkt viste der sig adskillige Misforstaaelser. De vise sig, troer jeg, først i den Mening, som er fremstillet af to ærede Landsthingsmænd, og som idag er forsvaret af et høit anseet